

Jantje lacht, Jantje huilt

Pronks levenslange abonnement op het ministerschap lijkt nu toch af te lopen. Maar als hij vrijdag inderdaad aftreedt, doet hij dat hopelijk om de juiste reden: niet omdat hij zo'n warm mensenhart heeft, maar omdat hij zo'n draaikont is.

Grote gebaren, ferme taal. Pronk heeft er altijd een handje van gehad. Maar uit het NIOD-rapport komt hij vooral als windvaantje naar voren. Neem de aanloop naar het Srebrenica-drama. In 1992 waren de dramatische beelden uit het Trnopolje-kamp in de media gekomen. U weet nog wel: die magere man achter het prikkeldraad. Dat bleek later een in scène gezet beeld te zijn. Maar goed. Ineens schreeuwde Nederland over concentratiekampen dit, concentratiekampen dat. De Hoop Scheffer eiste een spoeddebat. Pronk had de beelden nog niet gezien. Hij zat in Tanzania en dus emotioneel eventjes op een ander spoor. Aan Trouw liet hij weten dat de westerse wereld veel te veel aandacht had voor Joegoslavië en te weinig voor Somalië. Drie dagen later was hij thuis, zag de beelden en maakte een geestelijke radslag. Op een topberaad van zijn partij, de PvdA, flanste hij vervolgens met evenveel gemak een analyse over de 'hitleriaanse politiek' van Milosevic in elkaar.

Razendsnel groeide hij in zijn nieuwe rol als Joegoslavië-ophitsers. Alweer in Trouw riep hij dat een toentertijd in de politiek opgeworpen bescherming van hulpkonvoien hem nog lang niet ver genoeg ging. Hoe moest het dan? Nou, de militairen moesten zelf maar bekijken hoe er het best militair ingegrepen kon worden.

Almaar militanter werd Pronk in deze zaak van hitleriaanse allure. 'We' moesten aansturen op niet minder dan een 'grootscheeps militair optreden', riep de minister van Ontwikkelingssamenwerking in de VARA-radiomicrofoon. Relus ter Beek, de verantwoordelijke minister van Defensie, had al een tijdje, zo vertelde hij later tegen het NIOD, het gevoel gehad dat hij in de ministerraad tegenover een 'havik' had gezeten. De havik was uitgevlogen. Er was geen weg meer terug. Een dag erna moest ook de aarzelende Ter Beek

publiekelijk overstag: militair ingrijpen zou het worden. De Luchtmobiele Brigade moest worden ingezet. Hierna sprak ook vice-premier Kok zich publiekelijk uit voor ingrijpen. De Pronk-strategie had gewerkt. De kiem van het Dutchbat-drama was gelegd.

En de lijn werd doorgezet. Pronk deed in de pers suggesties over grondtroepen nog vóór de Kamer daarover was geïnformeerd. Dit leidde onder parlementariërs weer tot ergernis.

Maar de vlucht van de havik kon net zo goed weer worden omgebogen. Toen alle systemen op 'go' stonden, reisde Pronk af naar Kroatië en Bosnië om van daaruit te hoge verwachtingen omtrent het toen nog verse concept 'safe haven' te temperen. Terwijl de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Kooijmans, daar nog wel zo'n warme voorstander van was.

Nee, hoewel hij een levenslang abonnement op het ministerschap schijnt te bezitten, blinkt Pronk niet bepaald uit in solidariteit met zijn collega-bewindslieden. Op 11 juli 2000 liet hij in een interview met de Volkskrant weten dat hij van oordeel is dat de Tweede Kamer een parlementaire enquête naar Srebrenica moest instellen. Het NIOD-onderzoek was nog in volle gang.

Pronk: "Voor mij zijn lang niet alle vragen opgehelderd. In het kabinet hadden we besloten dat we zouden vertrekken met verantwoordelijkheid voor de Moslims. De hoofdvraag is eigenlijk: hoe heeft men toch onze lotsverbonden kunnen laten vertrekken met inachtneming van die verantwoordelijkheid?" Ofwel: waarom had men de Moslims laten stikken?

Let vooral op het woordje 'men'. Alsof Pronk niet zelf deel uitmaakte van het kabinet dat tot terugtrekking van Dutchbat besloot. Alsof het geheel zich buiten zijn gezichtsveld afspeelde. In een andere, wre-

dere wereld. Uiteraard moest Kok alle zeilen bijzetten om de aasgieren van de oppositie van zich af te houden. "Pronk loopt te ver voor de troepen uit," aldus de premier.

Maar een Pronk is hardnekkig. In *Barend & Van Dorp* zei de minister enige maanden terug dat hij zich in de ministerraad had verzet tegen de bombardementen op Afghanistan. En ja hoor, daar moest premier Kok weer in allerijl naar de Tweede Kamer om zich voor de uitlatingen van zijn PvdA-collega te verantwoorden.

Waarom had Pronk trouwens niet eerder zijn conclusies getrokken uit het kennelijk voor hem zo onverteerbare besluit van de ministerraad inzake Afghanistan? In plaats van achteraf in een praatprogramma goede sier te maken met zijn morele hoogstaandheid. Typisch Pronk. Net zo typisch Pronk is het om zijn aftreden aan te kondigen zonder dat zijn collega's daarvan op de hoogte zijn gesteld. Terecht merkte Robin Linschoten (VVD) afgelopen maandag op in *B&W* 'dat Pronk dit natuurlijk niet kan maken'.

In de brochure van IKV-voorman Mient Jan Faber (*Srebrenica. De genocide die niet werd voorkomen*) wordt Pronk opvallende wijze vermeld in zijn hoedanigheid als deelnemer aan het kabinetsberaad. Het gaat hier om pikante informatie, omdat Faber over een document lijkt te beschikken dat op z'n minst indirect verwijst naar de geheime notulen van de ministerraad. Dit document heet bij Faber lekker geheimzinnig 'aantekeningen van een defensieambtenaar'. Justitie heeft al blijk gegeven erg in de bewuste 'defensieambtenaar' geïnteresseerd te zijn. Faber kreeg vorige week recherche op de koffie, maar wil liever betalen dan prijsgeven. Enfin.

Uit dat document dus parafraseert Faber Pronk. Het betreft de avond van 11 juli 1995. Srebrenica is gevallen. Geëmotioneerd komt het kabinet bijeen in de veel-

GERHARD VAN ROON / HOLLANDESE HOOGTE

besproken bunker en spreekt over 'lots-verbondenheid'. Voorhoeve uit zijn vrees dat alle Moslimmannen zullen worden vermoord. Van Mierlo zou opgevangen hebben dat alleen vrouwen en kinderen uit de enclave mogen vertrekken. Maar Pronk denkt dan nog dat het allemaal wel los zal lopen. In de woorden van Faber: "Minister Pronk denkt dat de Bosnische Serviërs geen belang hebben bij een genocide." Boude uitspraak. Maar dan.

Op 15 juli vliegt Pronk naar Tuzla. Daar is hij meteen in het *NOS-Journaal*. Als Henny Stoel vraagt of druk op de Serviërs zou helpen om iets te doen voor de achterblijvers – daarmee doelend op de Moslimmannen – antwoordt de immer betrokken Pronk: "Iets te doen voor de achterblijvers? Om de mensen niet te laten vermoorden, daar gaat het gewoon om."

Op 18 juli is Pronk alweer in Split, nu voor een NOVA-TV-camera. Dat hij er in het kabinet nog van overtuigd was

geweest dat de Moslimmannen niets zou overkomen, is hij nu plots helemaal vergeten. Ineens heeft hij het namelijk *altijd* al geweten. Tegen Twan Huys: "Er zijn echt moordpartijen geweest. Dat is iets wat wij wisten dat er kon gaan gebeuren. De Serviërs hebben dat een aantal keren gedaan. Het is genocide die plaatsvindt."

Het openbaar geuite woord 'genocide' zou grote commotie veroorzaken in Nederland, omdat Dutchbat zich op dat moment nog in Srebrenica bevond, in handen van de Serven. Voor Dutchbat hadden de uitspraken van Pronk dus wel eens heel fataal kunnen aflopen.

Nog even terug naar die bewogen bunkervergadering op de avond van 11 juli 1995. Hierover wist Vrij Nederland in september datzelfde jaar te melden dat er een fel debat was gevoerd met een emotionele Pronk die had gewezen op de belangen van de vluchtelingen, en een mi-

nister Voorhoeve, van Defensie, die zich alleen maar druk maakte over de veiligheid van de militairen. Even andere koek dan de weergave van het kabinetsberaad waarover Faber zou beschikken. Dit was wederom het grote mensenhart van Pronk! Hij had het in zijn beeld naar de media weer eens goed voor elkaar.

Maar Kok vertelde het NIOD dat hij zich absoluut niet kon vinden in dit beeld van botsende visies. Ook het NIOD, dat inzag had in de notulen, vond geen ondersteuning voor de door Vrij Nederland gerapporteerde onenigheid. Een bij het beraad aanwezige voorlichter suggereerde tegen het NIOD eerder nuanceverschillen. Alle aanleiding om de notulen nu maar eens openbaar te maken.

Als minister Pronk inderdaad vrijdag zijn aftreden als minister aankondigt, valt dat alleen maar toe te juichen. Het valt dan te hopen dat hij dat doet om de juiste reden: omdat hij zo'n draaikont is. |